

God ontmoeten in een gebroken wereld

Fred van Iersel

*Bijdrage aan het pastoraal congres 2006 van de nieuwe bewegingen in de katholieke kerk.
Diaken Prof. Dr. Fred van Iersel is hoofdaalmoezenier van de justitiële inrichtingen in
Nederland en bijzonder hoogleraar in de praktische theologie aan de theologische faculteit
in Tilburg*

INHOUD

pag. 1-6 Lezing over justitiepastoraat

pag. 6-10 Bijlage I Feiten en Cijfers Directie Justitiële Inrichtingen, Ministerie van Justitie

pag. 10-13 Bijlage II Feiten en Cijfers CBS

Lezing

Dames en heren

Het is me een groot genoegen vandaag met u stil te staan bij het thema 'God ontmoeten in een gebroken wereld'. Het is een thema dat mij vanuit mijn werk in justitiële inrichtingen na aan het hart ligt. En ik ben de organisatie en u als deelnemers zeer erkentelijk dat u dit precies dit weerbarstige onderwerp onder de loep neemt. En ik ben ook zeer getroffen door uw interesse in achtergronden van ons werk als justitiepastores.

In mijn bijdrage van vandaag zou ik graag ingaan op de inhoud van het thema, even aangenomen dat er ook nog feitelijke achtergrondinformatie over detentie in een factsheet beschikbaar is.

Eerst even een enkel woord over ons zelf. Er zijn in Nederland ongeveer 200 geestelijke verzorgers. Ongeveer 30 % daarvan is katholiek, ongeveer 25 % protestants. 20 % is moslim, en een kleine 20 % is humanistisch. Deze verdeling komt tot stand op grond van peilingen naar de voorkeuren van gedetineerden voor de godsdienstige dan wel levensbeschouwelijke signatuur van geestelijke verzorging.

Het takenpakket van katholieke geestelijke verzorgers bevat 5 hoofdbestanddelen. Ten eerste: het houden van kerkdiensten; ten tweede het bieden van individueel pastoraat – dat kan zorg zijn of catechese-; ten derde: groepsgesprekken die ook weer een variatie laten zien van zorgverlening via vormingswerk en verdieping van achtergronden van criminaliteit naar catechese. Ten vierde is er de taak tot crisispastoraat, denkt u hierbij aan het

opgeroepen worden bij een suïcidepoging of na een incident of ramp. Ten vijfde is een overleg met directies van inrichtingen, dat behalve over de organisatie van werkzaamheden ook gaat over de humaniteit in de inrichtingen. Het werk van geestelijk verzorgers bij Justitie wordt wel eens als diaconaal getypeerd. Dat klopt ook wel, maar dan niet in de zin van caritasactiviteit en diaconie in de modernste zin van het woord. Want verkondiging is erg belangrijk – belangrijker dan in veel vormen van hedendaagse diaconie. Het werk van het justitiepastoraat is daarom te typeren als een voluit *pastorale* zorg die gemotiveerd wordt door christelijke naastenliefde, die werkt op basis van een missionair-diaconaal model met veel accent op de geloofwaardigheid van het evangelie voor mensen met weinig perspectief, en die gericht staat op de bevrijding van mensen uit de nood die ontstaat in detentie, vooral uit de knellende machten van het kwaad en uit blijvend sociaal isolement, en met het hoofddaccent op geestelijke nood.

We doen ons werk vanuit drie kernwaarden: barmhartigheid, gerechtigheid en menselijke veiligheid. Voor ons staat barmhartigheid voorop. Het is een waarde die ons uitnodigt om in ons pastoraat genade voor recht te laten gaan en die ons verplicht tot trouw aan de mensen die God zijn vergeving wil schenken. Dat klinkt misschien soft, maar ik verzeker u dat trouw blijven aan mensen hard werken kan betekenen en soms ook confrontaties met zich mee brengt.

Barmhartigheid is een waarde die we althans ten dele delen met Justitie in zoverre onze rechtsstaat ook een zorgplicht erkent tegenover

mensen die hij insluit. We blijven bij hen zonder alles wat ze hebben gedaan of doen goed te keuren – of juist omdat we dat niet doen -, en ondanks het gegeven dat ook de slachtoffers van criminaliteit zorg aandacht en compassie nodig hebben. We blijven bij hen als ze in crisis raken. Die zorgplicht is gebaseerd op barmhartigheid.

Uiteraard zijn we in het pastoraat geneigd verder te gaan met barmhartigheid dan de overheid. Toch valt het in de praktijk mee met fricties, al is het maar omdat het een vereiste is van pastorale prudentie om goed met eigen verantwoordelijkheid en die van anderen om te gaan: van de directies, de medische en psychologische staf, de bewaarders en de gedetineerden zelf. Dat omgaan met verantwoordelijkheid vereist een creatief inspelen op andermans verantwoordelijkheid, en daarin schuilt een belangrijk deel van het ambacht van de justitiepastor.

Gerechtigheid – de tweede waarde – is naar mijn visie eigenlijk lastiger. Want gerechtigheid is helemaal niet hetzelfde als wat in een democratische rechtsstaat onder rechtvaardigheid wordt verstaan. De waarde rechtvaardigheid waarop de rechtstaat is gebaseerd, wordt doorgaans ingevuld vanuit het ‘suum cuique’: ieder datgene geven wat rechtens het zijne is, - dat is bijvoorbeeld een proportionele straf aan een dief - terwijl gerechtigheid gebaseerd is op het geven aan ieder wat hij nodig heeft – en dat is niet noodzakelijk wat hem rechtens aan rechten, plichten en sancties toekomt. U kent misschien de anekdote van Franciscus van Assisi die met een gemeenschap werd overvallen door rovers. Zij namen niet alles mee. Maar Franciscus rende hen achterna en schonk hen wat ze vergeten waren mee te nemen. Uiteraard bekeerden deze rovers zich en gingen met de nieuwe orde bedelen in plaats van stelen. Dit is typisch een verhaal dat ‘gerechtigheid’ illustreert.

Werkend ‘bij’ Justitie zonder ‘van’ Justitie te zijn aanvaarden wij de grondbeginselen van de democratische rechtstaat en daarmee ook het strafrecht, jeugdstrafrecht en vreemdelingenrecht. Maar het is niet meer dan logisch dat wij bij de tenuitvoerlegging daarvan – die we in de inrichtingen gedeeltelijk onder ogen zien gebeuren - uiteraard de marges opzoeken van de barmhartigheid en de gerechtigheid.

De derde waarde, human security, menselijke veiligheid, is ook belangrijk. Wij bieden allereerst veiligheid in pastorale zin: ons woord en ons ambtsgeheim moeten te vertrouwen zijn, en bewoners weten dat. Daardoor werkt onze presentie ook stabiliserend en daarmee veiligheid bevorderend voor alle gedetineerden, voor de inrichting en voor de samenleving. Als uitbreiding daarvan zijn we ook verantwoordelijk voor de veiligheid van mensen die we onder onze hoede hebben, door bijvoorbeeld te respecteren dat zedendelinquenten in de praktijk niet of mondjesmaat met andere gedetineerden in een kerkdienst kunnen deelnemen omwille van hun eigen veiligheid.

Hoe spelen deze kernwaarden een rol in ons werk? Ter invulling hiervan zou ik allereerst iets willen zeggen over onze uitgangspunten

- (1) Ons belangrijkste uitgangspunt is: aan alle mensen, wat ze ook gedaan hebben, komt een onvervreembare menselijke waardigheid toe, want alle mensen zijn en blijven een levend beeld van de levende God. ; en het is op grond van die waardigheid dat aan gedetineerden gerechtigheid moet geschieden en ook barmhartigheid moet worden betoond. Het is onze diepste grondovertuiging dat mensen deze waardigheid nooit kunnen verspelen, en ook dat de omgeving steeds aan mensen recht moet doen wat ze ook gedaan hebben op grond van die waardigheid. Niemand hoeft een menswaardige behandeling, bejegening en zorg als het ware te ‘verdienen’. Ze komt aan mensen toe omdat ze beeld van God zijn, hoe geschonden ook. Mensen kunnen wel tekort schieten ten opzichte van hun waardigheid, en – klassiek gezegd ertegen ‘zondigen’ – dat wil zeggen dat ze hun waardigheid niet zien in het licht van de schepping en verlossing die we van God ontvangen -, maar ze kunnen die waardigheid nooit verspelen. Het is op grond van dit geloofsinzicht dat de mens een door God geschapen persoon is dat het mogelijk wordt om persoon en daad van een gedetineerde te onderscheiden, en daarmee de persoon te helpen zich los te maken uit de strikken van het

- kwaad waarin hij – vaak minstens gedeeltelijk door eigen handelen - in terecht is gekomen. Ik zie dit onderscheid tussen persoon en daad als een wezenlijk element in een christelijk mensbeeld. Aan de waardigheid kan men tekort doen, maar men kan haar niet vernietigen.
- Ook doet het begrip persoon recht aan het feit dat persoon zijn in relaties wordt ontplooid: tot gezin en familie, wijk, school, werk, kerk enzovoorts. Persoon zijn duidt op verbinding en dat is kwalitatief iets anders dan individu – zijn dat in onze samenleving meer weg heeft van het bindingloos vrij zweven door een zinledig universum.
 - Wat ik tot dusverre heb gezegd, lijkt abstract maar is het niet. Menselijke waardigheid van gedetineerden is niet abstract. Ze ligt besloten in het antwoord op de vragen die iedere gedetineerde dagelijks moet beantwoorden: : sta ik op of niet? Kleed ik me fatsoenlijk aan? Zorg ik eigenlijk wel voor mijn gezondheid? Probeer ik medegedetineerden en bewaarders menselijk te bejegenen? Probeer ik mijn gevangenschap in verhouding zinvol in te vullen met arbeid, scholing, inhoudsvolle sport en recreatie, en last but not least - met een bezinning op waar ik met mijn leven heen wil? Of laat ik in plaats daarvan het leven op zijn beloop, en laat ik me door het bajesleven hospitaliseren en depersonaliseren? Want voor wie geen geestelijke veerkracht heeft bieden het ijzeren ritme, de traagheid en de leegte van het gevangenisleven alle kans om het vorm geven van de eigen waardigheid van dag tot dag meer op te geven. Waardigheid is voorgegeven, maar ze is tegelijk ook opgave.
 - Ook voor de omgeving van gedetineerden is menselijke waardigheid niet abstract. Houdt de omgeving zich aan de regel dat de kern van de straf ligt in de vrijheidsberoving, of voegt die omgeving daar nog oneigenlijke elementen aan toe: onheuse bejegening, te weinig zorg, te weinig activiteiten die als zinvol kunnen worden ervaren, onzorgvuldigheid in communicatie met gedetineerden over hun perspectieven of het gebrek daaraan?
 - Het justitiepastoraat heeft de opdracht om in richtingen van justitie humaniteit te bevorderen. Het is een opdracht die laatstelijk nog is bevestigd in door de pauselijke commissie Justitia et Pax gepubliceerde Compendium van de Sociale Leer van de Kerk. Daar staat met zoveel woorden dat justitiepastores zich niet mogen beperken tot religieuze verzorging in strikte zin, maar ook een maatschappelijke taak tot humaniteit hebben.
 - Het algemene doel van onze inzet op humaniteit is het bevorderen van respect voor de waardigheid van de menselijke persoon – bij de gedetineerde zelf, bij de inrichting, en in de samenleving.
 - Geïnspireerd door met name Penal Reform International hebben we ook een instrument ontwikkeld, aan de hand waarvan directies en medewerkers van justitiële inrichtingen een zelfevaluatie kunnen houden hoe het staat met het humane klimaat in de inrichtingen en hun bijdrage daaraan. Dit instrument wijst op behandeling, bejegening, verzorging van gedetineerden, maar ook op de inrichting van de detentiecentra en dergelijke. En: wat zijn de mogelijkheden voor gedetineerden om sociale relaties te beleven zoals huwelijken of ouder – kind - relaties? Met behulp van dit instrument en aanverwante instrumenten willen we voorkomen dat we ofwel met lege handen staan als het om humaniteit gaat, ofwel met het opgeheven vingertje het beste weten wat humaniteit is en hoe die moet worden bevorderd. Wij vinden het beter mensen te helpen het goede te doen door een goede morele sparringpartner te zijn en door ze tools te geven dan een eenmalige mediagenieke profetische actie te ondernemen. Maar het blijft hoe dan

- ook balanceren met de aandacht voor humaniteit in het pastoraat.
- (2) De waardigheid van de menselijke persoon speelt ook in de religieuze kern van het justitiepastoraat een centrale rol. Ze is een centraal thema in de pastorale communicatie. De reden is duidelijk: een delict geeft mensen met een greintje moreel besef het inzicht dat ze zijn geïnfecteerd door het kwaad. Een delict verandert de religieuze en morele identiteit van mensen: ze geloven niet meer – of verzwakt - in hun eigen waardigheid en worden hierdoor geestelijk ondermijnd. Het pastoraat heeft als opdracht deze eigenwaarde te helpen versterken. Dat kan bijvoorbeeld door gedetineerden in contact te brengen met spirituele bronnen.
 - (3) Dan het volgende punt, dat hier bij aansluit. De buitenwacht verwacht van het justitiepastoraat dat schuld en vergeving een belangrijke rol spelen in ons werk. Dat is tegelijk niet en wel zo. Het is niet zo omdat de *morele* schuldbeleving iets heel specifiek is. Ze veronderstelt bijvoorbeeld dat mensen onderkennen dat hun daad iets van henzelf is, dat van hen is uitgegaan. Maar wat als een gedetineerde zijn eigen handelen als een lot ervaart dat hem overkomt, bijvoorbeeld als een eigen daad van het autonome lichaam? En wat als een gedetineerde niet zozeer berouw heeft om wat hij een ander heeft aangedaan, maar spijt om de gevolgen voor zichzelf en eventueel zijn gezin? Of, nog weer anders, wat als de gedetineerde zichzelf alleen als een zieke ziet en niet als een verantwoordelijk mens? Laat staan: wat te doen als de maatschappelijke omstandigheden het gedaan hebben? Kortom de weg naar de schuldbeleving in morele zin kan lang zijn.
 - In het pastorale contact doet zich een spanning voor die denk ik elke pastor herkent: gaat men de confrontatie aan met de gedetineerde omdat hij een verwerking van het delict vermijdt, dan loopt men het risico het contact met hem kwijt te raken en tevens om hem te verwonden als het besef doordringt wat hij echt gedaan heeft. Dat brengt dus de noodzaak van ambachtelijk handelen om contact te houden met zich mee, gekoppeld aan pastorale verantwoordelijkheid voor de gevolgen van die confrontatie. Maar als men anderzijds de vraag naar de betekenis van het delict en de plaats ervan in de geloofsidentiteit en morele identiteit vermijdt, doet men in feite aan pastorale verwaarlozing, men onthoudt de gedetineerde dan kansen om op een betere manier om te gaan met zijn waardigheid en die van zijn slachtoffer. Het dilemma doet zich au fond voor in elke pastorale praktijk. Maar in de bajes ligt het leven en ook het pastoraat onder het vergrootglas.
 - (4) Te midden van dit pastorale dilemma vallen, ook in het justitiepastoraat, de woorden evangelie, genade en vergeving. Gods vergeving is een geschenk dat 'om niet' wordt gegeven. Ze is een geschenk en geen recht. Maar een geschenk moet men wel kunnen ontvangen. Wat heeft een gedetineerde eraan schuld vergeven te krijgen die hij zichzelf niet schuld toeschrijft? Hieruit zou men kunnen concluderen dat men maar om pastorale redenen beter kan zwijgen over vergeving. En toch is vergeving ook in de praktijk van het justitiepastoraat heel belangrijk. Ze is het perspectief dat schuldkenning, schuldbelijden en schuldverwerking mogelijk maakt en daarmee ook open houdt en op gang houdt. Want wat is er erger dan te ontdekken schuldig te zijn, aangetast door een delict, zonder uitzicht op vergeving? Het perspectief op vergeving maakt daarentegen de schuldverwerking draaglijk.
 - (5) Wat ik nu zeg is in feite dat het christelijk geloof en het ermee verbonden pastoraat bij Justitie midden in de detentie verlossing brengt, verlossing **te midden van** het kwaad van criminaliteit en detentie; iets concreter: geloven is erg belangrijk voor mensen om de crisis van de detentie te doorstaan en in leven te blijven in confrontatie met zichzelf. Zelfs iemand het merkteken van Kaïn

- draagt wordt door God nooit helemaal losgelaten, en gedetineerden zoeken die bescherming op. Dit is volgens mij een kerntaak van het justitiepastoraat in christelijke zin. Mensen in contact brengen met de spirituele Bron waarin ze zichzelf kunnen hervinden. God is de uiteindelijke Bron van de kracht die mensen in detentie draagt. De taak van de pastor is het, niet om God te brengen, maar om te verhelderen hoe God reeds werkzaam is in het leven van deze gedetineerde. De pastor verheldert de verlossing **in** het kwade.
- (3) God is ook de Bron van de kracht die verlost **uit** het kwade, de bede uit het Onze Vader ‘verlos ons van het kwade’ waarmaakt. Daarom is Hij ook het onderpand van de hoop op een beter leven na detentie; daarom is recht doen aan gedetineerden en barmhartig zijn voor gedetineerden niet volledig als er niet een koppeling is met de nazorg aan ex - gedetineerden.
 - (4) mensen in detentie hebben wel vaak pastorale zorg nodig om hun van God gegeven waardigheid van zichzelf opnieuw te ontdekken. Maar overigens is degene die zorg verleent dan weliswaar geen crimineel, maar toch is ook hij vanuit geloofsperspectief - een zondaar. Denkt u maar aan het verhaal van de Farizeeër en de tollenaar. Voor je het weet zit de zorgverlener in de rol van de Farizeeër. ‘Heer ik dank u dat ik niet zo ben als deze moordenaar’. Dat zijn we wel. Het verschil tussen iemand die een delict pleegt en veroordeeld wordt en iemand die het niet doet, is soms niet meer dan de spanning tussen droom en daad, of een woord dat precies op tijd werd gesproken. En alle mensen kunnen in een situatie geraken waarin het plegen van een delict een oplossing schijnt voor een acuut probleem of een cumulatie van acute problemen.
 - Ook in dit opzicht zijn alle mensen gelijk: als zondige mensen die tegenover God, hun naaste en zichzelf tekort schieten. Daar zit dus niet het verschil tussen een bewoner en een pastor of kerkvrijwilliger in de bajes. Wel in de mate waarin het kwaad zich verdicht heeft tot wetsovertreding.
 - (5) de zorg voor gedetineerden kan er en hoeft er – in zekere zin - niet op gericht te zijn om God te brengen in de bajes, want God is daar al. Het gaat veel meer om zelfverheldering en zelfinzicht –ook als bijdrage aan delictverwerking -, en in het kielzog daarvan ook troost om de verloren onschuld. Daarin speelt geloof in de zin van het leren vertrouwen op God een belangrijke rol. Voor veel mensen is het al moeilijk om een delict te zien als een daad die ze zelf hebben begaan, als een handelen dat hun morele identiteit kleurt. De bewustwording daarvan gaat eigenlijk vooraf aan de schuldbekentenis
 - (6) Naast het zelf inzicht gaat het ook om motiverende uitdaging en competentieontwikkeling van gedetineerden. Welke stappen kun jij ondanks wat je gedaan hebt, zetten in de richting van de navolging van Christus in je leven van alledag, wat kom je dan tegen, en hoe ga je met weerstanden tegen een christelijke in je omgeving en in jezelf om? Dit is een thema dat in de komende periode veel van onze aandacht zal krijgen in het groepswerk. Daarmee komen we ook bij ieders eigen bijdrage. U bent uitgenodigd een bijdrage te leveren aan ons werk. Er is – bijna altijd een taak mogelijk voor wie zich serieus met gedetineerden of ex-gedetineerden wil en kan engageren. Als pastor misschien, maar ook als invaller voor kerkdiensten; als vrijwilliger ter ondersteuning van kerkdiensten of groepswerk; als maatje voor een ex-gedetineerde; of opnieuw als pastor, maar dan een die meewerkt aan pastorale programma’s in Exodushuizen. Doe mee, want ondanks onze aantal medewerkers en 1200 vrijwilligers in de oecumenische organisatie Exodus, moet ik zeggen: de oogst is groot, maar arbeiders zijn er weinig. Er zijn veel handen aan het bed nodig. Want goed justitiepastoraat is een stuk pastorale bemoeizorg. Zorg waarin mensen niet aan hun lot worden overgelaten maar andere mensen op hun afstappen, ze de hand reiken en verder helpen.

Laat u raken, want als Kerk die geroepen is tot navolging van Christus mogen we deze mensen niet aan hun lot overlaten. Laten we de geloofwaardigheid van het Evangelie van de barmhartigheid schragen met onze eigen hart, verstand en handen, kortom met al onze talenten. Of u nu als talent heeft motiverend groepswork mee te helpen opzetten of u kunt financieel gesproken een Exodushuis lospraten bij u gemeente, of een Bed

Bad en Brood huis bij uw bisdom, u bent welkom.
Ik dank u wel.

Prof. dr. A.H.M. van Iersel (Geldrop 1954) is Hoofdaalmoezenier bij de inrichtingen van Justitie in Nederland, en bijzonder hoogleraar aan de Uvt te Tilburg.
aviersel@uvt.nl of
www.gevangenispastor.nl

Bijlagen:

I Feiten en Cijfers Directie Justitiële Inrichtingen, Ministerie van Justitie

Jaarbericht DJI 2005: verdere groei van capaciteit en aantal gedetineerden

Persbericht | 07-07-2006

De Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI) heeft in 2005 ruim 10.000 mensen meer ingesloten dan in het jaar ervoor. De capaciteit van de DJI steeg vorig jaar met bijna 1300 plaatsen naar meer dan 22.000. Dat staat in het DJI-Jaarbericht 2005, dat vandaag aan de Tweede Kamer is verzonden.

De stijging van het aantal mensen dat in 2005 is ingesloten komt vooral voor rekening van het gevangeniswezen en de vreemdelingenbewaring. In totaal verbleven vorig jaar 82.453 mensen voor korte of langere tijd in een inrichting van de DJI.

Mede door de uitbreiding van het meerpersoonscelgebruik steeg de totale gemiddelde capaciteit van 21.088 plaatsen in 2004 naar 22.382 plaatsen in 2005. Hierdoor beschikte DJI over voldoende capaciteit, zodat in 2005 geen gedetineerde met incidenteel versneld ontslag (IVO) moest worden heengezonden. Daarnaast is binnen de beschikbare capaciteit via herbestemming en aanpassing ruimte gezocht voor de oplossing van specifieke knelpunten. Zo zijn eind vorig jaar in zes penitentiaire inrichtingen volwaardige tbs-afdelingen gerealiseerd. Daardoor kunnen tbs-gestelden die wachten op een behandeling in een tbs-inrichting sneller worden geplaatst. Het gaat in het totaal om 146 plaatsen, die vanaf 1 januari 2006 beschikbaar zijn gekomen.

Ondanks de toename van het aantal gedetineerden lag het aantal ontvluchtingen uit gesloten inrichtingen in 2005 lager dan het gemiddelde over de afgelopen jaren. In het gevangeniswezen zijn vorig jaar 16 gedetineerden ontvlucht, vanuit de jeugdinstellingen 8. In de inrichtingen voor vreemdelingenbewaring zijn 14 ontvluchtingen genoteerd. Vanuit de tbs-inrichtingen zijn er geen ontvluchtingen geweest. Wel onttrokken 73 tbs-gestelden zich aan hun verlop. In 2004 waren er nog 99 onttrekkingen. De daling van het aantal onttrekkingen deed zich vooral voor in het laatste trimester van vorig jaar, nadat de verlofregels voor tbs-gestelden en de controle daarop waren aangescherpt.

Een deel van de werkzaamheden verricht DJI ook buiten de muren van de inrichtingen. In 2005 is het gemiddelde aantal plaatsen voor elektronische detentie voor volwassenen uitgebreid naar 219. Ook jongeren die in de laatste fase van hun straf of maatregel deelnemen aan een scholings- en trainingsprogramma (STP) verblijven buiten de muren van de inrichting. De nadruk binnen de STP's ligt op scholing, werk of stage en vrijetijdsbesteding. Als blijkt dat een jongere deze vrijheid nog niet aankan, wordt hij of zij weer in de inrichting opgenomen.

Het jaar 2005 stond verder in het teken van de voorbereiding op de omvangrijke veranderingen die DJI de komende jaren gaat doorvoeren. Met het programma Detentie en behandeling op maat (DBM) werkt DJI aan een doeltreffende, doelmatige en doelgroepgerichte detentie voor volwassen gedetineerden. Eind 2005 kwam in Lelystad de eerste inrichting gereed, waarin kortgestraften volgens deze nieuwe werkwijze worden gedetineerd.

Meer informatie

- [Jaarbericht DJI 2005](#)
[07-07-2006 | pdf-document, 7.33 MB](#)

Jaarbericht DJI 2005: verdere groei van capaciteit en aantal gedetineerden

Persbericht | 07-07-2006

De Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI) heeft in 2005 ruim 10.000 mensen meer ingesloten dan in het jaar ervoor. De capaciteit van de DJI steeg vorig jaar met bijna 1300 plaatsen naar meer dan 22.000. Dat staat in het DJI-Jaarbericht 2005, dat vandaag aan de Tweede Kamer is verzonden.

De stijging van het aantal mensen dat in 2005 is ingesloten komt vooral voor rekening van het gevangeniswezen en de vreemdelingenbewaring. In totaal verbleven vorig jaar 82.453 mensen voor korte of langere tijd in een inrichting van de DJI.

Mede door de uitbreiding van het meerpersoonscelgebruik steeg de totale gemiddelde capaciteit van 21.088 plaatsen in 2004 naar 22.382 plaatsen in 2005. Hierdoor beschikte DJI over voldoende capaciteit, zodat in 2005 geen gedetineerde met incidenteel versneld ontslag (IVO) moest worden heengezonden. Daarnaast is binnen de beschikbare capaciteit via herbestemming en aanpassing ruimte gezocht voor de oplossing van specifieke knelpunten. Zo zijn eind vorig jaar in zes penitentiaire inrichtingen volwaardige tbs-afdelingen gerealiseerd. Daardoor kunnen tbs-gestelden die wachten op een behandeling in een tbs-inrichting sneller worden geplaatst. Het gaat in het totaal om 146 plaatsen, die vanaf 1 januari 2006 beschikbaar zijn gekomen.

Ondanks de toename van het aantal gedetineerden lag het aantal ontvluchtingen uit gesloten inrichtingen in 2005 lager dan het gemiddelde over de afgelopen jaren. In het gevangeniswezen zijn vorig jaar 16 gedetineerden ontvlucht, vanuit de jeugdinrichtingen 8. In de inrichtingen voor vreemdelingenbewaring zijn 14 ontvluchtingen genoteerd. Vanuit de tbs-inrichtingen zijn er geen ontvluchtingen geweest. Wel onttrokken 73 tbs-gestelden zich aan hun verlot. In 2004 waren er

nog 99 onttrekkingen. De daling van het aantal onttrekkingen deed zich vooral voor in het laatste trimester van vorig jaar, nadat de verlofregels voor tbs-gestelden en de controle daarop waren aangescherpt.

Een deel van de werkzaamheden verricht DJI ook buiten de muren van de inrichtingen. In 2005 is het gemiddelde aantal plaatsen voor elektronische detentie voor volwassenen uitgebreid naar 219. Ook jongeren die in de laatste fase van hun straf of maatregel deelnemen aan een scholings- en trainingsprogramma (STP) verblijven buiten de muren van de inrichting. De nadruk binnen de STP's ligt op scholing, werk of stage en vrijetijdsbesteding. Als blijkt dat een jongere deze vrijheid nog niet aankan, wordt hij of zij weer in de inrichting opgenomen.

Het jaar 2005 stond verder in het teken van de voorbereiding op de omvangrijke veranderingen die DJI de komende jaren gaat doorvoeren. Met het programma Detentie en behandeling op maat (DBM) werkt DJI aan een doeltreffende, doelmatige en doelgroepgerichte detentie voor volwassen gedetineerden. Eind 2005 kwam in Lelystad de eerste inrichting gereed, waarin kortgestraften volgens deze nieuwe werkwijze worden gedetineerd.

Meer informatie

[Jaarbericht DJI 2005](#)

Jaarbericht DJI 2005: verdere groei van capaciteit en aantal gedetineerden

Persbericht | 07-07-2006

De Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI) heeft in 2005 ruim 10.000 mensen meer ingesloten dan in het jaar ervoor. De capaciteit van de DJI steeg vorig jaar met bijna 1300 plaatsen naar meer dan 22.000. Dat staat in het DJI-Jaarbericht 2005, dat vandaag aan de Tweede Kamer is verzonden.

De stijging van het aantal mensen dat in 2005 is ingesloten komt vooral voor rekening van het gevangeniswezen en de vreemdelingenbewaring. In totaal verbleven vorig jaar 82.453 mensen voor korte of langere tijd in een inrichting van de DJI.

Mede door de uitbreiding van het meerpersoonscelgebruik steeg de totale gemiddelde capaciteit van 21.088 plaatsen in 2004 naar 22.382 plaatsen in 2005. Hierdoor beschikte DJI over voldoende capaciteit, zodat in 2005 geen gedetineerde met incidenteel versneld ontslag (IVO) moest worden heengezonden. Daarnaast is binnen de beschikbare capaciteit via herbestemming en aanpassing ruimte gezocht voor de oplossing van specifieke knelpunten. Zo zijn eind vorig jaar in zes penitentiaire inrichtingen volwaardige tbs-afdelingen gerealiseerd. Daardoor kunnen tbs-gestelden die wachten op een behandeling in een tbs-inrichting sneller worden geplaatst. Het gaat in het totaal om 146 plaatsen, die vanaf 1 januari 2006 beschikbaar zijn gekomen.

Ondanks de toename van het aantal gedetineerden lag het aantal ontvluchtingen uit gesloten inrichtingen in 2005 lager dan het gemiddelde over de afgelopen jaren. In het gevangeniswezen zijn vorig jaar 16 gedetineerden ontvlucht, vanuit de jeugdinrichtingen 8. In de inrichtingen voor vreemdelingenbewaring zijn 14 ontvluchtingen genoteerd. Vanuit de tbs-inrichtingen zijn er geen ontvluchtingen geweest. Wel onttrokken 73 tbs-gestelden zich aan hun verlot. In 2004 waren er

nog 99 onttrekkingen. De daling van het aantal onttrekkingen deed zich vooral voor in het laatste trimester van vorig jaar, nadat de verlofregels voor tbs-gestelden en de controle daarop waren aangescherpt.

Een deel van de werkzaamheden verricht DJI ook buiten de muren van de inrichtingen. In 2005 is het gemiddelde aantal plaatsen voor elektronische detentie voor volwassenen uitgebreid naar 219. Ook jongeren die in de laatste fase van hun straf of maatregel deelnemen aan een scholings- en trainingsprogramma (STP) verblijven buiten de muren van de inrichting. De nadruk binnen de STP's ligt op scholing, werk of stage en vrijetijdsbesteding. Als blijkt dat een jongere deze vrijheid nog niet aankan, wordt hij of zij weer in de inrichting opgenomen.

Het jaar 2005 stond verder in het teken van de voorbereiding op de omvangrijke veranderingen die DJI de komende jaren gaat doorvoeren. Met het programma Detentie en behandeling op maat (DBM) werkt DJI aan een doeltreffende, doelmatige en doelgroepgerichte detentie voor volwassen gedetineerden. Eind 2005 kwam in Lelystad de eerste inrichting gereed, waarin kortgestraften volgens deze nieuwe werkwijze worden gedetineerd.

Meer informatie

- [Jaarbericht DJI 2005](#)
[07-07-2006 | pdf-document, 7.33 MB](#)
- [07-07-2006 | pdf-document, 7.33 MB](#)

II Feiten en Cijfers CBS

MAANDAG 7 AUGUSTUS 2006 10:00

Bijna 18 duizend gedetineerden

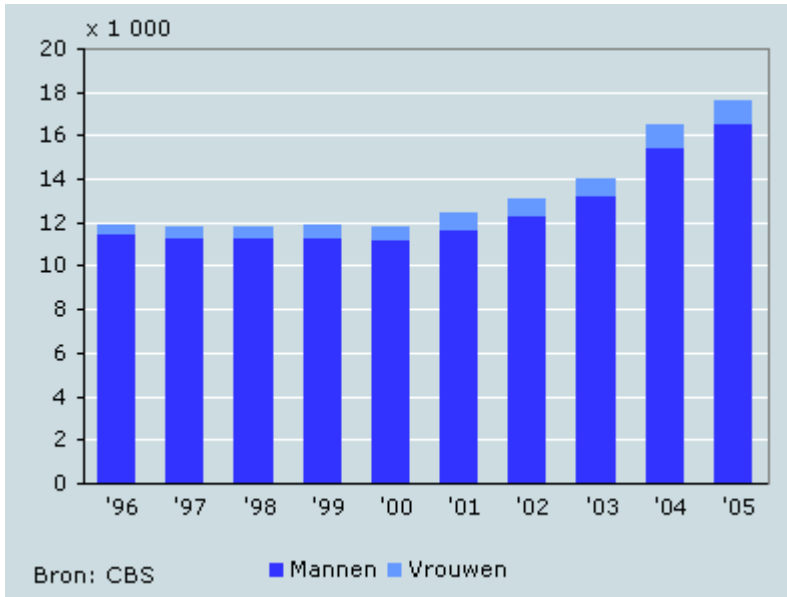
Op 30 september 2005 zaten in de Nederlandse gevangenissen 17,6 duizend gedetineerden. Dat waren er ruim duizend meer dan een jaar eerder.

Meer plaatsen door meer personen op 1 cel

Het aantal gedetineerden op 30 september in Nederland was 17 600. Dit aantal is ten opzichte van 2004 met 7 procent en ten opzichte van 1996 met 48 procent toegenomen. Deze toename hing samen met de uitbreiding van het aantal detentieplaatsen. Naast nieuwbouw zijn er vanaf 2003 cellen met plaats voor meer personen.

Ook de mogelijkheid om de straf geheel of gedeeltelijk thuis uit te zitten is uitgebreid. Zo zat een op de tien veroordeelde gedetineerden op 30 september 2005 de straf thuis uit, al dan niet onder elektronisch toezicht.

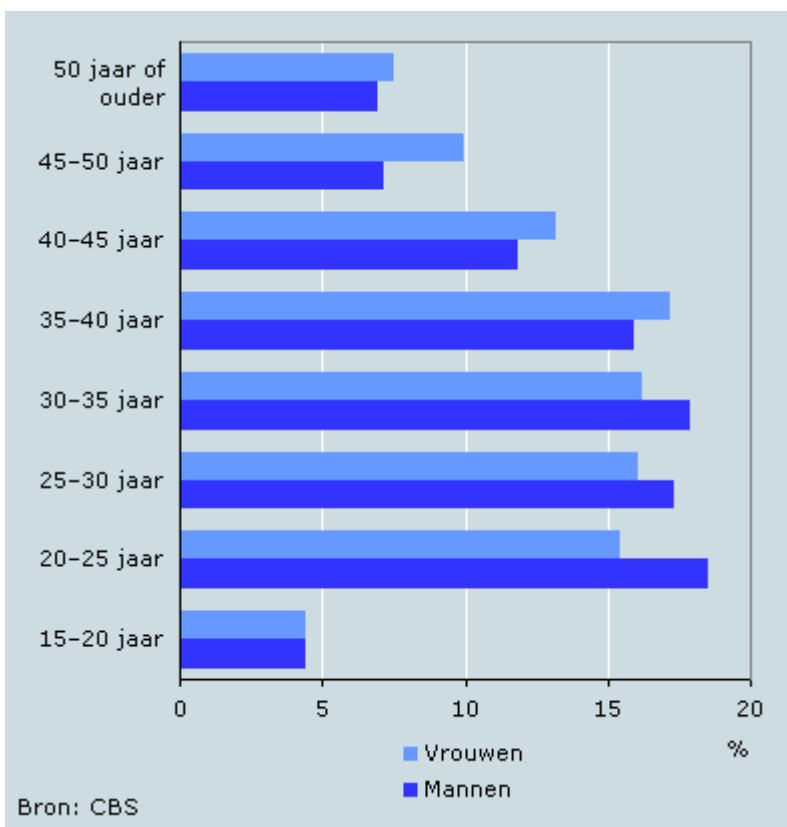
Aantal gedetineerden, 30 september

Gedetineerden zijn vooral mannen

De gedetineerdenbevolking bestond op de peildatum bijna geheel uit mannen (93,5 procent). Gedetineerden tussen de 25 en 35 jaar vormden de grootste groep: ruim een derde van het totaal. Bijna een kwart van de gedetineerden was jonger dan 25 jaar en slechts 3 procent was ouder dan 55 jaar.

Leeftijdsverdeling gedetineerden, 30 september 2005

Eenderde zit in voorlopige hechtenis

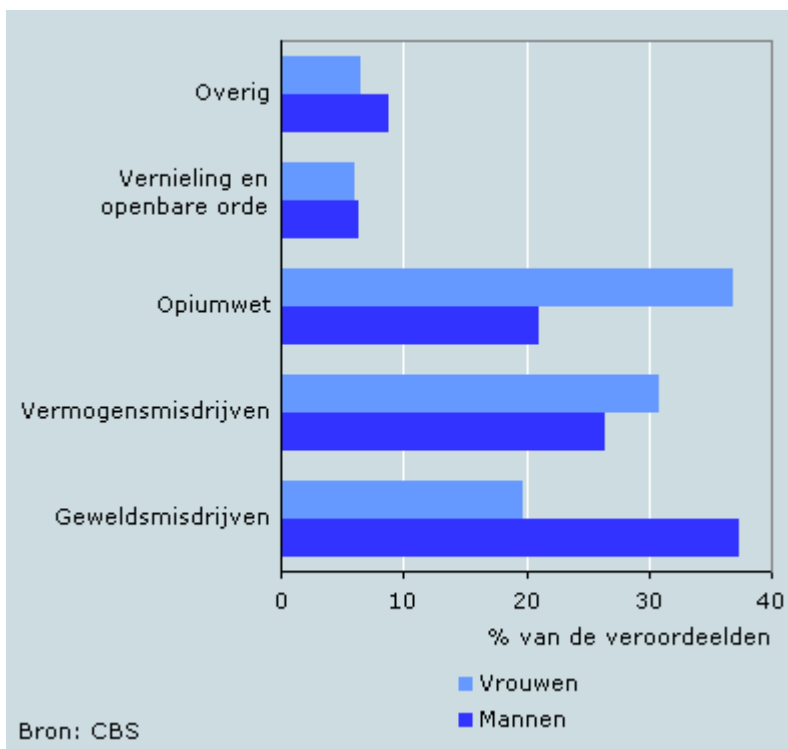
Bijna de helft van de gedetineerden bestond uit personen die door de rechter tot

gevangenisstraf of tot hechtenis zijn veroordeeld. Het ging hierbij om 7 800 mannen en 500 vrouwen. Eenderde van de gedetineerden zat in voorlopige hechtenis. De overige gedetineerden waren vreemdelingen in afwachting van uitzetting en passanten in afwachting van een plaats in een tbs-kliniek.

Veel mannen veroordeeld voor een geweldsdelict

Bijna 40 procent van de veroordeelde mannen verbleef in de gevangenis voor geweldsdelicten. Dit aandeel lag bijna twee keer zo hoog als bij de vrouwen. Daarentegen lag het aandeel vrouwen veroordeeld wegens opiumdelicten (37 procent) juist duidelijk hoger dan het aandeel mannen (21 procent).

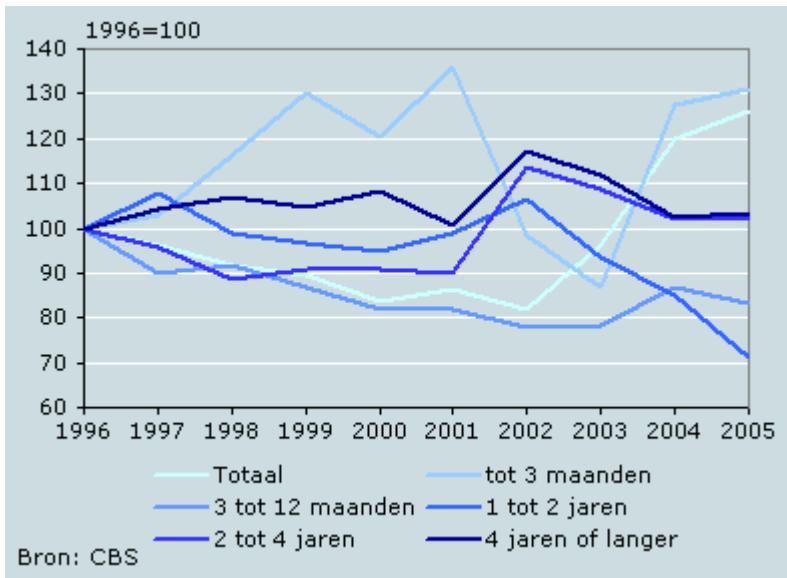
Veroordeelden naar delict, 30 september 2005

Aandeel kortgestraften stijgt met een derde

Op 30 september 2005 zaten 1,9 duizend veroordeelden, vrijwel uitsluitend mannen, een straf uit met een duur van vier jaar of langer. Deze langgestraften maakten 23 procent van het totale aantal veroordeelden uit. In 1996 was dit aandeel even groot. Het aandeel kortgestraften nam tussen 1996 en 2005 juist met een derde toe. In totaal zaten op 30 september 2005 veertien personen met een levenslange vrijheidsstraf in de Nederlandse gevangenissen.

Percentage veroordeelden naar strafduur, 30 september

Marcelle van Zee en Frits Huls

Dit is document 0164 op website StuCom, bereikbaar via www.kcv-net.nl/stucom